

ЗАТВЕРДЖУЮ

Президентка державного
некомерційного підприємства
«Державний університет
«Київський авіаційний інститут»

Ксенія СЕМЕНОВА

2026 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (далі - КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренка Євгена Олександровича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

із протоколу № 7 розширеного засідання
кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права
Факультету права та міжнародних відносин КАІ від 01 квітня 2026 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права:

Макеєва О.М., к.ю.н, доцент, завідувач кафедри;
Головко К.В., д.ю.н., професор, професор кафедри;
Каложний Р.А., д.ю.н., професор, професор кафедри;
Легенький М.І., д.ю.н., професор, професор кафедри;
Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор, професор кафедри;
Сопілко І.М., д.ю.н., професор, професор кафедри;
Устинова І.П., к.ю.н., доцент, професор кафедри;
Вишновецький В.М., к.ю.н., доцент, доцент кафедри,
Головко С.Г., к.і.н., доцент, професор кафедри,
Череваток В.Б., к.і.н., доцент, доцент кафедри,
Богатюк І.Г., асистент кафедри

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники інших кафедр КАІ:

Стригуль М.В, к.соц.н., доцент, заступник декана Факультету права та міжнародних відносин.

Панова О.О, д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права і процесу Факультету права та міжнародних відносин.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин Федоренка Євгена Олександровича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник Сопілко І.М., доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету міжнародних відносин та права.

Дисертація виконувалась на кафедрі теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин. Тема дисертаційного дослідження «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів», затверджена на засіданні Вченої ради Юридичного факультету 31 жовтня 2022 року, протокол № 8.

Виступили:

Здобувач Федоренко Євген Олександрович представив презентацію за основними положеннями дисертації на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», з галузі знань 08 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дисертації, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що проведений аналіз існуючих на сьогодні, етапів становлення наукової думки щодо проблематики формування адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів дав змогу дійти висновку, що законодавство щодо забезпечення транспарентності у діяльності адміністративних судів має недоліки, виходячи з таких критеріїв якості: конкретність, узгодженість норм між різними, але пов'язаними нормативно-правовими актами (логіко-системний критерій), точність (конкретність) (лінгвістичний критерій).

У дисертаційному дослідженні узагальнено стан наукової розробленості проблеми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, визначено зміст та розкрито значення принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, охарактеризовано зв'язок принципу транспарентності із іншими принципами діяльності адміністративних судів. сформульовано поняття форм та засобів реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, розкрито правові та організаційні форми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, надано характеристику засобів забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів як адміністративно-процесуальній категорії, визначено актуальні питання формування якісного

законодавства щодо форм та засобів реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, запропоновано напрями гармонізації нормативно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів із законодавством Європейського Союзу.

У межах дисертаційного дослідження доведено, що транспарентність діяльності адміністративних судів є їх іманентною рисою та основою принципів адміністративного судочинства, що відповідає Конституції України, правовим позиціям ЄСПЛ. Під принципами судової влади як родовою категорією необхідно розуміти найбільш керівні та загальні правові норми, що визначають організацію усіх інститутів судової влади, її основні риси у цілому, її місце у системі державної влади. При цьому важливим є поділ зазначених принципів на організаційні (стосуються організації діяльності судової влади) та функціональні (стосуються здійснення правосуддя як форми реалізації судової влади).

Окрему увагу приділено адміністративному суду як суб'єкту здійснення правосуддя у публічно-правових спорах із суб'єктом владних повноважень через судові рішення, їх виконання безпосередньо впливає на реалізацію вказаними суб'єктами своєї управлінської компетенції. Відкритість, доступність, прозорість тощо інформації про діяльність адміністративних судів, а також наявність процесуальних можливостей реалізувати учасникам справи свої процесуальні права, тим самим забезпечуючи повноту і усебічність розгляду справи та отримання правосудного рішення, яке впливає на діяльність суб'єктів владних повноважень, постають умовою забезпечення конституційного права громадян на участь в управлінні державними справами (ч. 1 ст. 38 Конституції України). Отже, значення принципу транспарентності в діяльності адміністративного суду зумовлене його поширенням не тільки на організаційні аспекти діяльності, а й на процесуальну діяльність, охоплюючи принципи адміністративного судочинства.

Розкрита характеристика місця принципу транспарентності у системі принципів діяльності адміністративних судів надана автором на основі розуміння вказаної системи як такої, що складається з трьох груп принципів: загальні, організаційні, функціональні. До загальних необхідно віднести принципи, характерні як для організації роботи суду, так і для здійснення правосуддя: верховенство права, законність, справедливість, гуманізм, рівність перед законом і судом, самостійність, незалежність, транспарентність, повнота, право на перегляд судового рішення; державна мова судочинства та діловодства в адміністративному суді. До організаційних необхідно віднести, зокрема - доступність правосуддя (територіальна доступність), компетентність суду. Функціональними названо: відкритість та гласність судового процесу, його фіксацію за допомогою технічних засобів; диспозитивність, змагальність, офіційне з'ясування всіх обставин справи; обов'язковість судових рішень; розумність строків розгляду справи; неприпустимість зловживань процесуальними правами; відшкодування судових витрат; очевидна доцільність/раціональність; процесуальна економія; пропорційність; незворотна дія правових норм. Принцип транспарентності виступає одночасно основою та засобом реалізації системи принципів діяльності адміністративних судів.

Проаналізовано європейський досвід публічного адміністрування, який передбачає такі рівні участі представників громадськості в управлінні державними справами: інформування, консультування, здійснення публічного діалогу; партнерство. Водночас, процесуальна діяльність адміністративних судів має виражену специфіку, а організаційна, на відміну від діяльності інших суб'єктів публічної влади, має суто цільову спрямованість - забезпечення здійснення процесуальної діяльності. Вказане зумовлює особливості взаємодії судової влади із громадськістю: 1) додатково актуалізується інформування громадськості про діяльність системи адміністративних судів; 2) консультування та партнерство є обмеженими у використанні; 3) публічний діалог реалізується, переважно, у формі присутності представників громадськості на зборах суддів (ч. 4 ст. 128 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Дисертант надав характеристику правових засобів реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів з урахуванням: системного характеру діяльності щодо забезпечення транспарентності; поділу усієї діяльності адміністративних судів на організаційну (щодо внутрішньої організації своєї діяльності з метою виконання функцій судової влади) та функціональну (щодо власне виконання зазначених функцій).

Аспірантом доведено доцільність закріплення єдиного переліку інформації, що підлягає висвітленню на офіційних веб-сторінках адміністративних судів усіх рівнів.

Обґрунтовано характерні риси правових засобів реалізації транспарентності у діяльності адміністративних судів: є видовим поняттям по відношенню до правових засобів реалізації принципу транспарентності у діяльності судової влади; встановлюються нормами як у сфері судоустрою, так і процесуальними нормами; у сфері процесуальних відносин реалізуються із дотриманням правового режиму, притаманного для реалізації процесуальних правовідносин; притаманна реалізація суб'єктами, для яких це не становить основний напрям діяльності.

Визначення правових засобів здійснено з урахуванням особливостей правового режиму реалізації правовідносин у сфері судоустрою та правовідносин у сфері здійснення адміністративного судочинства відповідно. Правові засоби реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів систематизовані за критерієм співвідношення із компетенцією суб'єкта його застосування на засоби: застосування яких належить до основної діяльності суб'єкта (наприклад, оприлюднення інформації про діяльність адміністративного суду на його офіційній веб-сторінці, що здійснюється сектором апарату адміністративного суду по роботі з громадськістю); застосування яких є супутнім порівняно із основними завданнями уповноважених суб'єктів (наприклад, забезпечення відкритого розгляду справи у ході здійснення правосуддя в адміністративній справі). За своєю правовою природою правові засоби реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів можуть бути систематизовані на: визначені законодавством процедури (наприклад, процедури висвітлення передбаченої законом інформації на офіційних веб-

сторінках адміністративних судів); фактична діяльність уповноважених суб'єктів відповідно до встановлених законодавством процедур та вимог; діяльність щодо вдосконалення правового регулювання застосування зазначених засобів.

Дисертантом доведено, що запрошення представників громадськості (суддів у відставці, науковців, журналістів тощо) на збори суддів адміністративного суду є ефективним засобом реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів з огляду на компетентності зазначених суб'єктів (досвід суддів у відставці, знання науковців тощо).

Аспірант звернув увагу на те, що необхідно деталізувати правове регулювання порядку участі громадськості у проведенні зборів суддів (ч. 4 ст. 128 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Зокрема, має бути визначено такі питання, як: чи мають складатись списки осіб, яких заплановано запрошувати; в яких випадках, які категорії представників мають запрошуватись; в якому порядку необхідно надсилати запрошення тощо.

Обгрунтована вимога додаткової оцінки на відповідність положенням Директиви Європейського парламенту та Ради 2002/58/ЄС від 12.06.2002 р. актуальна практика адміністративних судів щодо висвітлення на своїх офіційних веб-сторінках на веб-порталі «Судова влада України» інформації щодо прізвища, імені та по-батькові сторін у адміністративній справі, оскільки така інформація відноситься до персональних даних.

Доведено, що визначення у національному законодавстві окремої позасудової форми вирішення спорів, що виникають у зв'язку із наданням інформаційних послуг (за прикладами, передбаченими у частині 1 статті 34 Директиви Європейського парламенту та Ради 2002/22/ЄС від 07.03.2002 р. та у статті 25 Директиви Європейського Парламенту і Ради № 2018/1972 від 11.12.2018 р.) дозволить забезпечити якість та оперативність розгляду таких спорів. Законодавчою основою для цього є забезпечення незалежності регулятора у сфері медіа (Національна рада з питань телебачення та радіомовлення), основи для чого закладено Законом «Про медіа». Водночас, потребує усталеності діяльність суб'єктів відповідних інформаційних правовідносин (відповідних підрозділів апарату суду, суб'єктів підприємницької діяльності тощо).

Зазначене дало змогу авторові дослідження окреслити напрямки удосконалення адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів шляхом адаптації інституційних моделей, перевірених практикою провідних демократичних правопорядків.

Запитання до здобувача:

Каложний Р.А., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: Якою є сутність транспарентності як адміністративно-правової засади діяльності судової влади, у чому полягає її співвідношення з

принципами гласності та відкритості, та яке значення вона має для ефективності й підзвітності адміністративних судів у демократичній державі?

Відповідь: Дякую за запитання. Транспарентність у діяльності судової влади слід розглядати як комплексний адміністративно-правовий принцип, що відображає якісний стан організації та функціонування судової системи, за якого забезпечується реальна доступність, зрозумілість, відкритість і підконтрольність суспільству інформації про діяльність судів, процедури ухвалення рішень та механізми формування суддівського корпусу.

На відміну від суміжних категорій, транспарентність має ширший зміст. Так, гласність передбачає обов'язок суду забезпечити відкритий розгляд справ і доступ до процесуальної інформації, а відкритість - можливість отримання інформації про діяльність судових органів. Натомість транспарентність інтегрує ці елементи, доповнюючи їх такими складовими, як: активне інформування суспільства; забезпечення ефективного зворотного зв'язку між судовою владою та громадськістю; створення умов для громадського контролю; запровадження зрозумілих і прозорих адміністративних процедур у діяльності судів.

Історико-правовий аналіз свідчить, що транспарентність еволюціонувала разом із розвитком форм державності - від елементів публічності у ранніх політичних утвореннях до сучасного системного принципу функціонування влади в демократичній, правовій державі. Особливої ваги цей принцип набуває в умовах сучасної України, де він закріплений як складова конституційного права на інформацію та підтримується міжнародними стандартами судочинства.

Значення транспарентності для адміністративних судів полягає у такому:

По-перше, гарантія довіри до судової влади - відкритість процедур і рішень зменшує ризики корупції та зловживань.

По-друге, інструмент громадського контролю забезпечує можливість оцінки діяльності судів з боку суспільства.

По-третє, умова ефективного правосуддя сприяє дотриманню принципів верховенства права, рівності сторін і справедливого судового розгляду.

В четвертих, засіб інтеграції міжнародних стандартів відповідає вимогам прозорості, сформованим у практиці міжнародних судових інституцій.

Таким чином, транспарентність є не лише розширеним аналогом гласності та відкритості, а самостійним системоутворюючим принципом публічного адміністрування в судовій сфері, що забезпечує баланс між відкритістю влади та ефективністю її функціонування, а також виступає необхідною передумовою становлення демократичної, соціальної та правової держави.

Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: Який вплив має реалізація принципу транспарентності на рівень довіри суспільства до суб'єктів публічної влади та ефективність їхньої діяльності, зокрема у сфері адміністративного судочинства?

Відповідь: Дякую за запитання. Реалізація принципу транспарентності є визначальним чинником формування довіри суспільства до суб'єктів публічної влади та підвищення ефективності їхньої діяльності. У сучасних умовах

спостерігається парадоксальна тенденція: з одного боку - зниження рівня суспільної довіри до публічної влади, а з іншого - зростання потреби у повній, достовірній та зрозумілій інформації про її діяльність. Така ситуація обумовлює необхідність системного впровадження транспарентності як базового принципу публічного адміністрування.

Передусім транспарентність забезпечує інформаційну відкритість та зрозумілість діяльності органів влади, що створює умови для формування об'єктивної суспільної оцінки їх роботи. Недостатність або складність інформації, навпаки, обмежує участь громадян у державних справах, унеможливорює належний громадський контроль та перешкоджає формуванню конструктивного зворотного зв'язку.

Водночас транспарентність виходить за межі простого інформування. Вона передбачає: забезпечення реальної участі громадськості у процесах прийняття управлінських рішень; створення механізмів впливу на діяльність суб'єктів влади, включаючи контроль і моніторинг; налагодження двосторонньої комунікації, що відповідає концепції «належного врядування» (Good Governance) та переходу від моделі «суб'єкт-об'єкт» до «суб'єкт-суб'єкт».

У сфері адміністративного судочинства транспарентність набуває особливого значення, оскільки:

1. Сприяє легітимності судової влади - відкритість процедур, доступність судових рішень і зрозумілість діяльності судів підвищують рівень довіри до правосуддя.
2. Забезпечує ефективність правосуддя - можливість громадського контролю стимулює дотримання процесуальних норм і стандартів справедливого судового розгляду.
3. Гарантує реалізацію права на інформацію - як базового права, що є передумовою здійснення інших прав і свобод.
4. Запобігає корупції та зловживанням - прозорість процедур і підзвітність судових органів мінімізують ризики неправомірної поведінки.

Крім того, транспарентність виконує функцію індикатора рівня демократичності держави, оскільки відображає реальні можливості громадян впливати на публічне управління. Вона також забезпечує правову визначеність і передбачуваність діяльності органів влади, що є необхідною умовою стабільності правової системи.

Отже, транспарентність є не лише інструментом інформування, а комплексним механізмом підвищення довіри, забезпечення підзвітності та вдосконалення діяльності суб'єктів публічної влади, зокрема адміністративних судів, що в кінцевому підсумку сприяє розвитку демократичної, правової держави.

Легенький М.І., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: Чи є обґрунтованим віднесення окремих властивостей судової влади (зокрема об'єктивності та «виключності» її компетенції) до її визначальних ознак, та як ці характеристики співвідносяться з конституційними принципами здійснення правосуддя?

Відповідь: Дякую за запитання. Віднесення об'єктивності та «виключності» компетенції до визначальних ознак судової влади потребує критичного переосмислення з позицій сучасної конституційно-правової доктрини.

По-перше, об'єктивність судової влади не може розглядатися як абсолютна або недосяжна характеристика. Твердження про неможливість гарантування об'єктивності судового розгляду через потенційну можливість скасування судових рішень вищими інстанціями є дискусійним. Такий підхід не враховує, що право на перегляд судового рішення є складовою права на справедливий суд і виступає процесуальною гарантією виправлення судових помилок, а не доказом відсутності об'єктивності. Отже, об'єктивність слід розглядати як нормативну вимогу та ідеал судової діяльності, що забезпечується через систему процесуальних гарантій (змагальність, незалежність суду, мотивованість рішень), а не як емпірично незаперечний факт.

По-друге, характеристика «виключності» компетенції судової влади також потребує уточнення. Теза про те, що судова влада поширюється на всі правовідносини у державі, більш коректно відображається через категорію універсальності юрисдикції суду, а не виключності. Виключність означає монополію на певний вид діяльності (здійснення правосуддя), що дійсно притаманно судам, тоді як універсальність відображає широту їх юрисдикції щодо вирішення правових конфліктів. Таким чином, доцільно розмежовувати: виключність як монополію суду на здійснення правосуддя; універсальність як поширення судового захисту на всі правовідносини.

Інші ознаки судової влади, такі як поєднання імперативних і диспозитивних засад, ситуаційність діяльності чи здійснення правосуддя у визначеній процесуальній формі, узгоджуються з конституційними принципами та відображають специфіку судової функції. Зокрема: ситуаційність впливає з принципу ініціативності сторін (суд не діє без звернення); процесуальна формалізованість забезпечує законність і передбачуваність судового розгляду; поєднання імперативності та диспозитивності відображає баланс між владними повноваженнями суду та процесуальною автономією сторін.

У цілому, аналіз свідчить, що визначальні ознаки судової влади повинні формулюватися з урахуванням їх відповідності конституційним засадам, зокрема принципам верховенства права, незалежності суду та права на справедливий суд. Неточності у термінології (як-от ототожнення «виключності» з «універсальністю») або абсолютизація окремих характеристик (як-от об'єктивності) можуть призводити до теоретичних суперечностей і потребують доктринального уточнення.

Головко К.В., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: У чому полягають доктринальні помилки при визначенні ознак судової влади та які підходи слід застосовувати для їх коректного теоретико-правового розмежування?

Відповідь: Дякую за запитання. Доктринальні помилки при визначенні ознак судової влади полягають насамперед у некоректному використанні

правових категорій, їх змішуванні або абсолютизації окремих характеристик без урахування їх нормативного змісту та функціонального призначення.

По-перше, однією з ключових помилок є абсолютизація об'єктивності судової влади. Об'єктивність не може розглядатися як фактичний, завжди досяжний стан судової діяльності, оскільки правозастосування за своєю природою пов'язане з оцінкою доказів і правових норм. Її доцільно визначати як нормативно закріплений стандарт (принцип), який реалізується через процесуальні гарантії - незалежність суду, змагальність сторін, мотивованість судових рішень та можливість їх перегляду. Ігнорування цього призводить до хибного висновку про «відсутність» об'єктивності у випадку судових помилок.

По-друге, поширеною є підміна понять «виключність» та «універсальність» юрисдикції суду. Виключність означає, що лише суди мають повноваження здійснювати правосуддя, тобто це характеристика функціональної монополії. Натомість універсальність відображає всеохоплюючий характер судового захисту прав і свобод у межах усіх правовідносин. Ототожнення цих понять спотворює зміст судової влади та ускладнює її належне теоретичне осмислення.

По-третє, помилковим є також недостатнє розмежування ознак та принципів судової влади. Частина характеристик (наприклад, об'єктивність, справедливість, законність) за своєю природою є саме принципами, тобто нормативними засадами діяльності, а не описовими ознаками. Змішування цих категорій призводить до нечіткості понятійного апарату.

Водночас коректний теоретико-правовий підхід до визначення ознак судової влади має базуватися на таких засадах як: системність - врахування взаємозв'язку ознак судової влади з її функціями та принципами; термінологічна точність - чітке розмежування суміжних категорій (виключність / універсальність, ознаки / принципи); відповідність конституційним нормам - узгодження доктринальних положень із принципами верховенства права, незалежності суду та права на справедливий суд; функціональний підхід - визначення ознак через їх роль у механізмі здійснення правосуддя.

Отже, усунення зазначених доктринальних помилок сприяє формуванню узгодженої теоретичної моделі судової влади, яка відповідає сучасним вимогам конституціоналізму та забезпечує належне розуміння її сутності й призначення.

Панова О.О., д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права і процесу КАІ.

Запитання: Які організаційні та функціональні форми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів та у чому полягає їх правове значення?

Відповідь: Дякую за запитання. Принцип транспарентності в діяльності адміністративних судів реалізується через систему взаємопов'язаних організаційних і функціональних форм, що зумовлено подвійною природою діяльності судової влади, як управлінської (внутрішньоорганізаційної), так і юрисдикційної (процесуальної).

1. Організаційні форми реалізації транспарентності охоплюють правовідносини, пов'язані із забезпеченням функціонування суду як інституції публічної влади. До них належать: оприлюднення інформації про організацію діяльності судів (структуру, повноваження, кадрові рішення, статистичні дані)

через офіційні веб-ресурси та інші канали комунікації; забезпечення доступу до публічної інформації шляхом розгляду інформаційних запитів; організація прийому громадян і розгляду їх звернень; проведення комунікативних заходів (пресконференцій, зустрічей, публічних обговорень); взаємодія із засобами масової інформації та інститутами громадянського суспільства; діяльність органів суддівського самоврядування та суб'єктів організаційного забезпечення (зокрема, апарату суду).

Правове значення цих форм полягає у забезпеченні інституційної відкритості суду, реалізації конституційного права на інформацію та формуванні довіри до судової влади як соціального інституту.

2. Функціональні форми реалізації транспарентності стосуються безпосередньо здійснення правосуддя та охоплюють: відкритість судового розгляду справ; доступ до інформації про рух справи, процесуальні права та обов'язки учасників; оприлюднення судових рішень у встановленому законом порядку; інформування сторін про результати розгляду справи; забезпечення можливості оскарження судових рішень; належне реагування на звернення, пов'язані з процесуальною діяльністю суду.

Ці форми забезпечують процесуальну прозорість правосуддя, сприяють реалізації права на справедливий суд і гарантують передбачуваність судової діяльності.

3. Співвідношення та значення форм транспарентності Організаційні та функціональні форми транспарентності перебувають у тісному взаємозв'язку: перші створюють інституційні передумови для відкритості суду, тоді як другі забезпечують її реалізацію у процесі здійснення правосуддя. Їх системне поєднання: сприяє ефективному зворотному зв'язку між судом і суспільством; забезпечує підзвітність судової влади; підвищує якість судового адміністрування; мінімізує ризики зловживань і корупції.

Водночас відсутність спеціалізованих структур (наприклад, окремих підрозділів, що виконують комунікаційні або PR-функції) може обмежувати ефективність реалізації принципу транспарентності, оскільки ускладнює системну взаємодію суду з громадськістю.

Отже, організаційні та функціональні форми реалізації транспарентності є ключовими елементами механізму забезпечення відкритості, підзвітності та ефективності діяльності адміністративних судів, що відповідає сучасним стандартам належного врядування та правової держави.

Макеєва О.М., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: Яким чином правові засоби реалізації принципу транспарентності в адміністративних судах впливають на забезпечення юридичної визначеності та передбачуваності судового процесу?

Відповідь: Дякую за запитання. Правові засоби реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів безпосередньо впливають на забезпечення юридичної визначеності та передбачуваності судового процесу, що є складовими права на справедливий суд, закріпленого, зокрема, у Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

По-перше, транспарентність забезпечує доступність і зрозумілість інформації про судовий процес. Через такі правові засоби, як оприлюднення судових рішень, інформування сторін про їхні процесуальні права, стадії розгляду справи та строки вчинення процесуальних дій, учасники процесу отримують можливість чітко орієнтуватися у процедурі. Це дозволяє їм прогнозувати власну поведінку та очікувати певних дій від суду, що і становить зміст юридичної визначеності.

По-друге, обов'язок суду мотивувати свої рішення (наприклад, при залишенні позовної заяви без руху) виступає важливим правовим засобом транспарентності. Наявність чітких і зрозумілих мотивів рішення дає змогу сторонам: усвідомити причини прийнятого рішення; оцінити його законність і обґрунтованість; передбачити перспективи оскарження. Це формує передбачуваність не лише конкретного рішення, а й судової практики загалом.

По-третьє, транспарентність через процесуальні гарантії (змагальність, відкритість судового розгляду, право бути почутим) створює стабільні та однакові «правила гри» для всіх учасників процесу. Завдяки цьому: виключається довільність у діях суду; забезпечується однакове застосування норм права; підвищується довіра до судової системи.

По-четверте, функціональні правові засоби транспарентності (зокрема, доступ до матеріалів справи, можливість отримання інформації про рух справи, відкритість судових засідань) гарантують контрольованість судової діяльності з боку учасників процесу та суспільства. Це знижує ризик непередбачуваних або непрозорих рішень.

Отже, правові засоби реалізації принципу транспарентності: забезпечують поінформованість учасників процесу; уніфікують процесуальні процедури; зобов'язують суд до обґрунтованості рішень; створюють умови для прогнозованості результатів розгляду справ.

У сукупності це формує належний рівень юридичної визначеності та передбачуваності адміністративного судочинства, що є ключовою умовою ефективного захисту прав особи у публічно-правових відносинах.

Головко С.Г., к.і.н., доцент, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: Які проблеми забезпечення балансу між відкритістю судового розгляду та необхідністю захисту інформації з обмеженим доступом виникають у контексті реалізації принципу транспарентності в адміністративному судочинстві?

Відповідь: Дякую за запитання. У контексті реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів проблеми забезпечення балансу між відкритістю судового розгляду та захистом інформації з обмеженим доступом виникають через необхідність одночасного дотримання двох взаємопов'язаних, але інколи конфліктних завдань:

1. Забезпечення відкритості та доступності судового процесу для громадськості: відкритість судових засідань гарантує громадянам право бути поінформованими про діяльність адміністративних судів, забезпечує прозорість ухвалення рішень та підвищує довіру до судової системи; публічний доступ до інформації про хід справи, аргументацію сторін та рішення суду реалізує

організаційну та функціональну форми транспарентності (оприлюднення матеріалів справи, забезпечення можливості бути почутим, пояснення процесуальних рішень).

2. Необхідність захисту інформації з обмеженим доступом: частина даних у справі може містити персональні дані, комерційну таємницю, державну таємницю або іншу інформацію, розголошення якої шкодить інтересам сторін або держави; у таких випадках адміністративний суд має право або зобов'язаний обмежити публічність засідання, забезпечити конфіденційність документів або їх частин, що регламентується законодавством (наприклад, КАС України, Закон «Про судоустрій і статус суддів»).

3. Конфліктна ситуація та необхідність балансу: надмірна відкритість може порушувати права учасників процесу або державні інтереси, тоді як надмірна закритість зменшує рівень довіри та прозорості; баланс досягається через встановлення чітких критеріїв для визначення відкритості засідань (які матеріали та процеси можуть бути публічними, а які – обмеженими) та забезпечення аргументованого обґрунтування закриття судового засідання в ухвалі суду (п. 2 ст. 169 КАС України).

4. Вплив на якість законодавства та практику суду: законодавство має бути конкретним, зрозумілим і доступним (лінгвістична та юридична ясність), щоб судді могли правильно застосовувати норми щодо відкритості і закритості засідань; наявність чітких критеріїв і процедур забезпечує одночасне дотримання принципу транспарентності та охорону інформації з обмеженим доступом.

Проблема балансу між відкритістю та захистом інформації полягає у необхідності одночасного забезпечення прозорості роботи суду та дотримання прав учасників процесу та захисту конфіденційної інформації. Вирішується вона через чіткі законодавчі норми, які визначають, коли судові засідання може бути відкритим або закритим, а також через аргументовану обґрунтованість рішень суду щодо публічності процесу.

Устинова І.П., к.ю.н., доцент, професор кафедри теорії держави і права, конституційного і адміністративного права КАІ.

Запитання: Які основні аспекти та проблеми гармонізації національного законодавства України із законодавством Європейського Союзу та міжнародним правом щодо забезпечення транспарентності діяльності адміністративних судів?

Відповідь: Дякую за запитання. Гармонізація національного законодавства у сфері транспарентності адміністративних судів передбачає цілеспрямоване зближення українських нормативних положень із стандартами ЄС та міжнародного права. Основні аспекти та проблеми цієї гармонізації включають:

1. Недостатню увагу науковців до теми гармонізації: наукові дослідження переважно зосереджені на міжнародному досвіді забезпечення принципів гласності та відкритості, а не на комплексному підході до гармонізації українського законодавства.

2. Визначення сутності гармонізації: гармонізація розглядається як процес усунення суперечностей між національним та міжнародним/європейським правом, вироблення спільних мінімальних стандартів і приведення національного

законодавства у відповідність до цих стандартів. Інструменти гармонізації: імплементація, адаптація, стандартизація.

3. Значущість міжнародних угод та стандартів: основним орієнтиром є Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014), яка визначає напрями гармонізації: верховенство права, повага до прав людини, захист персональних даних, доступ до судів, загальнодоступність інформаційних технологій, співпраця з громадянським суспільством.

4. Етапи процесу гармонізації: визначення критеріїв та проблем регулювання; порівняльний аналіз національного та європейського законодавства, формування пропозицій щодо гармонізації; визначення нормативних актів, які потребують змін, та внесення змін у національне законодавство; оцінка практичної реалізації змін (цей етап зазвичай не повністю охоплюється дисертаційними дослідженнями).

5. Взаємодія міжнародного права, права ЄС та національного законодавства: норми міжнародного права є базою для права ЄС, але для держав-членів пріоритет мають норми права ЄС (принцип примату); гармонізація законодавства України має орієнтуватися на стандарти ЄС, використовуючи міжнародне право та практику держав-членів як допоміжні джерела.

6. Масштабність гармонізації: транспарентність адміністративних судів впливає на внутрішньоорганізаційні та процесуальні правовідносини, на взаємодію з органами влади, громадськістю та приватними особами; необхідно враховувати комплексний підхід до відкритості, гласності, доступності інформації та захисту прав учасників судового процесу.

7. Науково-методичні підходи: дослідження О. І. Гоптарєва, О. А. Мілієнко, В. М. Кондратенка, Г. А. Терещука демонструють використання порівняльного аналізу законодавства, конкретизацію проблем правового регулювання та прогнозування впливу гармонізації на національну правову систему.

Гармонізація національного законодавства України у сфері транспарентності адміністративних судів є багаторівневим і комплексним процесом, що передбачає: приведення національних норм у відповідність до стандартів ЄС, врахування міжнародного права та кращих практик держав-членів, врахування взаємозв'язків між цими рівнями, а також забезпечення прозорості та відкритості судового процесу для громадськості при захисті прав учасників судочинства.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник д.ю.н., професор, заслужений юрист України, професор кафедри теорії держави і права, конституційного і адміністративного права КАІ **І.М. Сопілко**.

Дисертаційне дослідження Федоренка Євгена Олександровича присвячене формуванню теоретико-правового підґрунтя, виявленню проблем реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів та розробленню концептуальної моделі вдосконалення законодавчих і організаційних механізмів у цій сфері з урахуванням вимог європейського права та стандартів міжнародної практики.

У процесі виконання наукової роботи аспірант продемонстрував високий рівень методологічної підготовки, аналітичне мислення та здатність системно узагальнювати складні адміністративно-правові явища. Праця вирізняється логічною послідовністю викладу, структурованістю матеріалу, обґрунтованістю висновків та комплексним підходом до аналізу як національного, так і міжнародного досвіду забезпечення транспарентності судів.

Є. О. Федоренко проявив себе як відповідальний, цілеспрямований і творчо мислячий молодий науковець. Протягом усього періоду підготовки дисертації він активно залучався до наукових дискусій, працював із законодавством України, нормами права ЄС та міжнародними стандартами, здійснював порівняльно-правовий аналіз кращих практик функціонування адміністративних судів у європейських державах. Дисертант успішно виконав індивідуальний навчальний план, брав участь у наукових конференціях та семінарах, підготував низку наукових публікацій, що стосуються теми дисертації.

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, спрямованим на вирішення актуальної наукової проблеми у межах спеціальності 081 «Право». Робота підтверджує наукову зрілість дисертанта, його глибокі знання адміністративного права, здатність до критичного аналізу законодавчих норм і до розробки практично значущих пропозицій щодо підвищення транспарентності діяльності адміністративних судів.

Враховуючи викладене, прошу затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренка Євгена Олександровича та рекомендувати його до захисту на здобуття ступеня доктора філософії відповідно до вимог Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023.

Рецензент дисертаційної роботи:

Легенький М.І., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Мені, як рецензенту, приємно взяти участь в обговоренні дисертаційної роботи Федоренка Євгена Олександровича, присвяченої адміністративно-правовим засадам реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів. Це ґрунтовне і вкрай актуальне дослідження, яке робить значущий внесок у розвиток сучасної правової науки та практики функціонування судової влади в умовах європейської інтеграції України.

Дисертаційна робота відзначається високою науковою якістю, системним підходом і комплексним аналізом проблематики. Автор детально дослідив поняття транспарентності у діяльності адміністративних судів, її організаційні та процесуальні аспекти, міжнародні та європейські стандарти забезпечення

гласності та відкритості судочинства, а також механізми імплементації цих стандартів до національного законодавства.

Особливу цінність становить розроблена Є.О. Федоренком концептуальна модель реалізації принципу транспарентності, яка включає: нормативно-правові засади та критерії якості законодавства, що регулює діяльність адміністративних судів; організаційні форми забезпечення доступності інформації та взаємодії судів із суб'єктами суспільних відносин; практичні механізми реалізації принципу транспарентності, що поєднують внутрішньоорганізаційні та процесуальні функції суду; інтеграцію міжнародних та європейських стандартів у національну правову систему, зокрема через імплементацію норм права ЄС та адаптацію кращих практик судочинства.

Дисертація характеризується структурованістю викладу, логічною послідовністю, чітким обґрунтуванням висновків та комплексним використанням національних та зарубіжних джерел. Автор проявив високий рівень методологічної підготовки, володіння сучасними методами юридичних досліджень, аналітичне мислення та здатність до системного узагальнення складних правових явищ.

Варто також відзначити активну науково-організаційну діяльність Є.О. Федоренка він успішно виконав індивідуальний навчальний план аспіранта, брав участь у наукових конференціях, підготував низку публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях за тематикою дисертації, демонструючи глибоку обізнаність у порівняльно-правових підходах та міжнародних стандартах судового права.

Результати дисертаційного дослідження Є.О. Федоренка мають як теоретичне, так і практичне значення: теоретично – уточнено зміст і критерії принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів, визначено його місце в системі адміністративного права; практично – запропоновано механізми гармонізації національного законодавства із стандартами ЄС, рекомендації щодо вдосконалення процедур оприлюднення інформації та забезпечення доступу учасників судового процесу до процесуальної інформації.

Враховуючи високу наукову новизну, системність і практичну значущість дисертаційної роботи, а також рівень теоретичної підготовки та аналітичних навичок аспіранта, вважаю доцільним дати позитивну оцінку дослідженню Федоренка Євгена Олександровича та рекомендувати її до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Каложний Р.А., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Під час попереднього розгляду дисертаційного дослідження Федоренка Євгена Олександровича були висловлені численні зауваження та конструктивні пропозиції, що стосувалися як теоретико-методологічних аспектів роботи, так і практичної значущості запропонованих автором висновків. Дисертант належним чином опрацював усі зауваження, продемонструвавши

відповідальний та системний підхід до вдосконалення змісту дисертації, високий рівень гнучкості та готовність до наукового діалогу.

Представлене дослідження є актуальним та своєчасним, оскільки стосується важливих питань формування та реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів, що набуває особливої значущості в умовах європейської інтеграції України та імплементації норм права Європейського Союзу. Дисертаційна робота вирізняється комплексним підходом до аналізу адміністративно-правових механізмів, детальною опрацюванням національного законодавства, а також вивченням міжнародних та європейських стандартів забезпечення гласності, відкритості та прозорості судового процесу.

Робота має чітку логічну структуру, обґрунтовані наукові висновки та містить низку практично значущих пропозицій, які можуть бути використані при вдосконаленні законодавства, організації діяльності адміністративних судів, а також під час адаптації національних норм до стандартів ЄС. Зокрема, дисертаційне дослідження пропонує: визначення критеріїв та індикаторів якості законодавства щодо забезпечення транспарентності; удосконалення процедур оприлюднення інформації про діяльність судів; механізми взаємодії судів із громадськістю та іншими суб'єктами правовідносин; рекомендації щодо імплементації норм міжнародного права та права ЄС у національне законодавство; конкретні пропозиції щодо підвищення доступності процесуальної інформації для учасників судового процесу.

Автор продемонстрував високий рівень володіння матеріалом, аналітичне мислення, здатність до системного узагальнення складних правових явищ, а також уміння формулювати наукову новизну та практичні рекомендації для органів судової влади та законодавця.

Робота повністю відповідає вимогам, які висуваються до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Урахування наукових зауважень і конструктивна робота над ними підтверджують наукову зрілість та професійну компетентність дисертанта.

Підтримую дисертаційну роботу Федоренка Євгена Олександровича у повному обсязі та бажаю автору подальших наукових та професійних успіхів у розвитку адміністративно-правової науки та вдосконаленні системи адміністративного судочинства в Україні.

Панова О.О., д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права і процесу КАІ.

Дослідження Федоренка Євгена Олександровича є важливим і значущим внеском у розвиток адміністративно-правової науки в Україні, зокрема у сфері забезпечення прозорості та гласності діяльності адміністративних судів. Особливо слід підкреслити розробку комплексної концептуальної моделі реалізації принципу транспарентності, яка охоплює ключові складові функціонування судової системи та інформаційних правовідносин між адміністративними судами, органами державної влади та громадськістю. Модель передбачає системний поділ на підкластерні напрями: нормативно-правовий аспект – забезпечення відповідності національного законодавства

стандартам Європейського Союзу та міжнародного права, вдосконалення процедур оприлюднення судових рішень, визначення критеріїв прозорості і доступності інформації; взаємодія судів із суспільством – впровадження ефективних механізмів інформування громадськості про діяльність адміністративних судів, створення платформ для участі громадськості у контролі за діяльністю судів, формування довіри до судової системи; взаємодія влади та суспільства – узгодження процесів обміну інформацією між органами виконавчої влади та судами, спрямованих на забезпечення відкритості процедур та підвищення ефективності адміністративного правосуддя.

Такий системний підхід дозволяє отримати багатогранне і цілісне бачення проблематики, забезпечує інтеграцію теоретичних положень з практичними викликами судової діяльності та сприяє ефективній адаптації національного законодавства до європейських стандартів транспарентності.

Робота Є.О. Федоренка вирізняється високим рівнем наукової підготовки, комплексним аналізом проблем та чіткою структурою, що відповідає вимогам спеціальності 081 «Право». Автор ґрунтовно опрацював наукову літературу, законодавчі акти України та ЄС, рішення міжнародних судових інституцій і передовий досвід інших держав. Зокрема, у дисертації проведено порівняльний аналіз правових норм щодо транспарентності в діяльності адміністративних судів, що дозволяє чітко визначити прогалини національного законодавства та шляхи їх усунення.

Актуальність теми є беззаперечною, оскільки в умовах воєнного стану та активного євроінтеграційного розвитку України підвищується значення прозорості та відкритості судового процесу, що впливає на ефективність правосуддя та довіру громадян до судової системи. Дисертант має значний науковий доробок, численні публікації у провідних фахових виданнях, що свідчить про високий рівень наукової підготовки. Результати дослідження були успішно апробовані на наукових конференціях та семінарах, отримали позитивну оцінку фахівців і практиків, що підтверджує їх актуальність і практичну значущість.

Загалом, дисертаційна робота Федоренка Євгена Олександровича є завершеним, самостійним та системним науковим дослідженням, яке повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Робота має високу наукову новизну, теоретичне та практичне значення, містить чітко обґрунтовані пропозиції для вдосконалення законодавства та діяльності адміністративних судів.

Підтримує дисертаційну роботу Федоренка Євгена Олександровича у повному обсязі та рекомендує її до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головко К.В., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного і адміністративного права КАІ.

Наукове дослідження Федоренка Євгена Олександровича охоплює широкий спектр актуальних проблем адміністративно-правового регулювання, пов'язаних із реалізацією принципу транспарентності в діяльності

адміністративних судів. Дисертація вирізняється глибиною, системністю та комплексністю підходу, що дозволяє всебічно висвітлити ключові аспекти забезпечення відкритості та прозорості судових процедур, їх відповідності стандартам Європейського Союзу та міжнародного права.

Автор ґрунтовно опрацював як вітчизняну наукову літературу, так і численні зарубіжні дослідження, що стосуються принципів гласності, відкритості та транспарентності в адміністративному судочинстві. Дисертація демонструє логічну послідовність викладу матеріалу, чітку структуру наукових завдань, а також системне узагальнення теоретичних положень і практичних прикладів. Поставлені завдання сформульовані ясно та аргументовано, що свідчить про високий рівень наукової підготовки дисертанта, його здатність до самостійного аналітичного мислення та комплексного вирішення складних правових проблем.

Є.О. Федоренко опублікував належну кількість наукових праць, що підтверджує активну наукову діяльність і вагомий внесок автора у розвиток теорії адміністративного права та практики забезпечення транспарентності судових процесів. У дисертації розроблено концептуальну модель удосконалення адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності, що передбачає інтеграцію нормативно-правових, організаційних і процесуальних механізмів діяльності адміністративних судів, а також механізмів взаємодії з органами державної влади та громадськістю.

Результати дослідження мають вагому наукову новизну та практичну значущість. Вони можуть бути використані для вдосконалення національного законодавства щодо транспарентності судової системи, розробки нормативних актів і рекомендацій щодо імплементації європейських стандартів у діяльність адміністративних судів. Робота демонструє можливість ефективного поєднання теоретичних положень із практичними підходами до забезпечення відкритості та гласності адміністративного судочинства в умовах сучасних правових і соціально-політичних викликів.

Враховуючи наведене, дисертаційне дослідження Федоренка Євгена Олександровича є повним, завершеним та науково обґрунтованим, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та заслуговує на позитивну оцінку і рекомендацію до захисту за спеціальністю 081 «Право».

Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права конституційного та адміністративного права КАІ.

Слід відзначити, що всі пропозиції та зауваження, висловлені під час попереднього розгляду дисертаційного дослідження Федоренка Євгена Олександровича, були уважно враховані та належним чином відображені у фінальному тексті роботи. Дисертація була суттєво доопрацьована, що свідчить про високу відповідальність автора, його здатність до наукового діалогу та готовність до конструктивної критики.

Доповідь дисертанта під час обговорення роботи, а також рівень проведеного наукового дослідження, демонструють глибоке володіння методологією юридичних досліджень, аналітичне мислення та здатність до системного узагальнення складних адміністративно-правових явищ. Особливо

слід підкреслити активну наукову позицію Федоренка Є. О., що підтверджується численними публікаціями та тезами доповідей на наукових конференціях різного рівня, включно з міжнародними заходами, де він представляв результати дослідження та отримував конструктивні коментарі від фахівців у сфері адміністративного права та європейської інтеграції.

Важливо зазначити, що дисертаційна робота вирізняється системністю викладу, логічною структурою та комплексним підходом до проблематики, що дозволяє всебічно оцінити адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, їх відповідність міжнародним та європейським стандартам. У роботі чітко окреслено науково обґрунтовані пропозиції та практичні рекомендації, які можуть бути використані під час удосконалення національного законодавства та підвищення ефективності діяльності адміністративних судів.

Враховуючи ґрунтовність проведеного дослідження, високий науковий рівень дисертанта та актуальність проблематики, підтримую представлену дисертаційну роботу Федоренка Євгена Олександровича та вважаю, що автор повністю заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Макєєва О.М., к.ю.н., доцент, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Дисертаційне дослідження Федоренка Євгена Олександровича є надзвичайно актуальним та своєчасним, особливо з огляду на сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом, реформуванням системи державного управління та активним просуванням України на шляху євроінтеграції. Ці процеси ставлять нові завдання перед системою адміністративного судочинства та підвищують значущість прозорості та відкритості у діяльності адміністративних судів.

Робота вирізняється глибиною наукового опрацювання, комплексністю підходу та логічною структурою викладу матеріалу. Дисертантом запропоновано концептуальну модель удосконалення адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності, яка включає три взаємопов'язані підкласстерні напрями: «нормотворчість», «суспільство» та «взаємодія влади і суспільства». Такий системний підхід дозволяє не лише теоретично осмислити проблематику транспарентності у діяльності адміністративних судів, а й визначити практичні механізми підвищення ефективності роботи судів, мінімізації ризиків корупційних проявів та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Особливо слід відзначити, що автор уважно врахував усі зауваження та рекомендації, висловлені на попередніх етапах рецензування, що свідчить про його відповідальність, наукову дисциплінованість та готовність до конструктивного діалогу. Дисертаційне дослідження ґрунтується на широкій аналітичній базі, включаючи наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, законодавчі акти України та ЄС, а також рішення міжнародних органів.

Наукова активність Федоренка Є. О. підтверджується значною кількістю публікацій, а також активною участю у наукових конференціях, де були

представлені результати дослідження та отримані позитивні відгуки від фахівців у сфері адміністративного права і європейської інтеграції.

Враховуючи високу наукову якість роботи, її комплексність, практичну значущість та внесок у розвиток адміністративно-правової науки, підтримую дисертаційне дослідження Федоренка Євгена Олександровича і рекомендую його до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренка Євгена Олександровича на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Трансформаційні перетворення у системі органів публічної влади, основах їх функціонування є питанням, яке постійно знаходиться у фокусі вчених-правників, що визначено важливістю для розбудови держави, її здатності забезпечувати високу якість життя населення, гарантувати розвиток демократії, верховенство права та закону, інші основи публічного порядку. Декларування нульової толерантності до корупції, а також запровадження нових підходів до адміністрування у державному секторі потребує відкритого діалогу із громадянами, регулярного звітування державних органів про успіхи та прорахунки, досягнення та невдачі в певних напрямках, а також гласності діяльності та можливості здійснення ефективної комунікації із інститутами громадянського суспільства.

Судова система також зазнає принципів перетворень, що вимагає якісної інформаційно-комунікаційної роботи органів влади, налагодження інформаційної взаємодії, яка набуває особливого значення в діяльності адміністративних судів з іншими владними суб'єктами та громадськістю, а головне – формування методологічного підґрунтя на рівні обов'язкової засади функціонування адміністративних судів, що створює стійку основу для належного, достатнього та якісного комунікативного процесу в публічно-управлінській діяльності.

Транспарентність - необхідний та обов'язковий компонент демократичних змін і розвитку сфери публічного управління у судовій гілці влади, адже саме через відкритість досягається розуміння тих, подекуди непопулярних кроків, які здійснюються органами влади в межах реформи певного напрямку. Відкритість та прозорість, з одного боку є гарантією законності та справедливості, з іншого, – забезпечує розуміння складності публічно-управлінських процесів у діяльності адміністративних судів. Тільки демократичний устрій та його модель публічного управління передбачає дотримання засади транспарентності як однієї з найбільших цінностей адміністрування державними процесами і забезпечує якісну співпрацю суспільства і держави. Від належного організаційного та правового забезпечення реалізації цього принципу залежить рівень довіри суспільства до

влади, що, безперечно, впливає на стан та ефективність публічного адміністрування й результативність державних перетворень. Тому проблематика адміністративно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів є сучасною та актуальною, що обумовлює вибір теми дослідження.

Додаткової актуальності дослідженню надають системні наукові розробки, присвячені проблемі адміністративно-правового забезпечення функціонування органів публічної влади. Теоретичні аспекти адміністративно-правового забезпечення різних аспектів діяльності органів публічного управління проаналізовані в роботах таких вчених як: В. Б. Авер'янов, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, І. П. Голосніченко, Р. А. Калюжний, В. В. Коваленко, Л. В. Коваль, Т. О. Коломєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, В. І. Курило, Р. С. Мельник, Н. Р. Нижник, О. І. Остапенко, В. П. Петков, В. Ф. Пузирний, О. П. Рябченко, А. О. Селіванов, С. Г. Стеценко та інших.

Питання інформаційної взаємодії та правового режиму обігу інформації в органах публічної адміністрації та в правоохоронних органах були проаналізовані в наукових роботах таких вчених, як О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, А. О. Галай, С. К. Гречанюк, В. В. Долежан, В. О. Заросило, С. В. Зливко, Р. В. Ігонін, Я. Ю. Кондратьєв, С. Ф. Константинов, В. І. Олефір, Н. О. Рибалка, С. В. Петков, В. М. Плішкін, А. О. Собакарь, Є. Ю. Соболев, І. М. Сопілко, О. Н. Ярмак та інших.

Важливий напрям наукових розробок становлять роботи, присвячені питанням відкритості та прозорості публічно-управлінської діяльності. Різним аспектам реалізації цього принципу присвятили свої розробки такі вчені: як Ю. В. Бистрова, В. А. Бондаренко, С. С. Бульбенюк, Л. М. Галаган, В. І. Гурковський, М. С. Демкова, С. С. Єсімов, Р. А. Калюжний, О. Ю. Кондратенко, О. А. Кудіна, Л. Р. Наливайко, О. В. Нестеренко, М. В. Пашковська, М. Ю. Романов, Т. Г. Савченко, А. О. Серенок, М. М. Танчинець, Є. Б. Тихомирова, І. В. Ткач, І. О. Школьник, В. М. Ярошенко та ін.

Отже, необхідність поглибленого наукового пошуку розкриття сутності і змісту адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів визначена не тільки недостатнім ступенем її наукового опрацювання, але й значенням для подальшого розвитку інститутів демократії у судовій системі, що підвищує рівень довіри до спроможності держави ефективно захищати права і свободи громадян у відносинах із органами публічної влади у найбільш ефективний - судовий спосіб, що визначає актуальність теми дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до науково-дослідної роботи кафедри конституційного та адміністративного права на тему: «Людиноцентричність публічного права України» (державний реєстраційний номер 0124U003363, шифр №53-2022/13.01.02).

3. Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у розкритті сутності, змісту та юридичного значення адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів та обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення адміністративних матеріальних

та процесуальних норм, дія яких спрямована на забезпечення транспарентності адміністративного судочинства.

Досягнення поставленої мети забезпечено вирішенням таких **завдань**:

- узагальнити стан наукової розробленості проблеми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів;
- визначити зміст та розкрити значення принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів;
- охарактеризувати зв'язок принципу транспарентності із іншими принципами діяльності адміністративних судів;
- сформулювати поняття форм та засобів реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів;
- розкрити правові та організаційні форми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів;
- надати характеристику засобів забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів як адміністративно-процесуальній категорії;
- визначити актуальні питання формування якісного законодавства щодо форм та засобів реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів;
- запропонувати напрями гармонізації нормативно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів із законодавством Європейського Союзу.

4. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають в діяльності адміністративних судів.

5. Предмет дослідження – адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів.

6. Методи дослідження. Робота виконана із застосуванням загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які обрані за критерієм наукової об'єктивності. Застосування методу синтезу у поєднанні з історико-правовим методом дозволило розкрити генезу та узагальнити стан наукової розробленості проблеми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів (підрозділ 1.1). Поєднання логіко-семантичного та соціологічного дозволило визначити зміст та розкрити значення принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів (1.2), Застосування формально-догматичного методу дозволило сформулювати поняття форм та засобів реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів (2.1). За допомогою системно-структурного методу охарактеризовано зв'язок принципу транспарентності із іншими принципами діяльності адміністративних судів (1.3). Застосування методу системного аналізу дозволило розкрити правові та організаційні форми реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів (2.2). Застосування структурно-функціонального методу уможливило надати характеристику засобів забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів (2.3). За допомогою поєднання прогностичного та порівняльно-правового методу визначено актуальні питання формування якісного законодавства щодо форм та засобів реалізації принципу

транспарентності в діяльності адміністративних судів (3.1). Застосування порівняльно-правового методу у поєднанні із логіко-семантичним методом запропоновано напрями гармонізації нормативно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів із законодавством Європейського Союзу (3.2). За допомогою статистичного методу проаналізовано показники діяльності судів інших юрисдикцій, правоохоронних органів, неурядових інституцій у співпраці із адміністративними судами (підрозділи 1.2, 2.3, 3.1).

Науково-теоретичне підґрунтя роботи складається з напрацювань філософського напрямку, робіт із загальної теорії держави і права, публічного адміністрування, адміністративного права та адміністративного процесу, наукових досліджень суміжних галузей, в тому числі зарубіжних наукових досліджень. Нормативне підґрунтя роботи склали Конституція України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні угоди та договори, КАС України, інше національне законодавство щодо реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів. Емпіричну та інформаційну базу роботи становлять матеріали роботи системи адміністративних судів за 2019-2024 роки, окремі матеріали роботи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо реалізації принципу транспарентності в їх діяльності, а також соціологічні матеріали, довідкові видання. Опрацьовано Директиви Європейського парламенту та Ради, окремі інші акти законодавства Європейського Союзу та міжнародного законодавства, а також правові позиції ЄСПЛ, Комітету Міністрів Ради Європи, Консультативної ради європейських суддів.

7. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в дисертації обґрунтовано цілісний підхід до визначення сутності, змісту та юридичного значення адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів, що дозволило сформулювати нові наукові положення, висновки та практичні рекомендації щодо вдосконалення відповідної сфери.

До основних результатів належать наступні:

уперше:

- надано авторське поняття принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів та визначено його місце у системі принципів їх діяльності;

- здійснено систематизацію форм реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів за критерієм сфери застосування: організаційні (застосовуються у внутрішньоорганізаційній діяльності адміністративних судів) та функціональні (застосовуються у процесі здійснення правосуддя та інших функцій судової влади);

- здійснено систематизацію правових засобів реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративного суду за критерієм сфери застосування, виділено організаційні та функціональні засоби;

удосконалено:

- зміст права на справедливий суд шляхом обґрунтування транспарентності діяльності адміністративних судів як необхідної умови його забезпечення;

- визначення та класифікацію форм реалізації транспарентності у діяльності органів державної влади, а також розкрито їх змістовні характеристики з урахуванням специфіки діяльності адміністративних судів;

- підхід до розуміння поняття якісного законодавства та обґрунтовано його зміст і функціональне призначення як нормативної основи реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів;

- наукові підходи до систематизації критеріїв якісного законодавства та обґрунтовано комплекс умов його формування і функціонування у контексті реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів;

набули подальшого розвитку:

- наукове розуміння змісту принципу гласності в адміністративному судочинстві шляхом його доповнення вимогою належного проголошення судового рішення по суті справи або гарантування стороні можливості своєчасного ознайомлення з ним;

- визначення правових засобів реалізації транспарентності у діяльності органів державної влади та сформульовано авторське визначення правових засобів забезпечення реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів із розкриттям їх юридичної конструкції;

- наукове розуміння категорії гармонізації національного законодавства через визначення напрямів узгодження нормативно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів із правом Європейського Союзу;

- адміністративно-правові засади забезпечення високої оцінки роботи адміністративного суду з боку громадськості шляхом обґрунтування доцільності запровадження спеціальних структурних підрозділів (посадових осіб) апарату суду, наділених відповідними фаховими компетентностями.

8. Теоретичне значення дослідження склали Конституція України, закони України, зокрема «Про доступ до судових рішень», «Про доступ до публічної інформації», «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу», міжнародно-правові акти, зокрема Угода про асоціацію між Україною та ЄС, акти Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади.

9. Практичне значення та використання результатів дисертаційного дослідження полягає у застосуванні у:

- *науково-дослідній роботі КАІ*: подальший розвиток теоретичних положень щодо адміністративно-правових засад реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративного суду (акт про впровадження від 23.03.2026);

- *правотворчій діяльності*: вдосконалення положень чинного законодавства щодо реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративного суду;

- *у сфері правозастосування*: розвиток тлумачення норм законодавства про судоустрій та адміністративне судочинство (акт про впровадження в діяльність Верховного Суду);

- *у сфері освітнього процесу КАІ* використані під час підготовки пропозицій щодо вдосконалення змісту освітньо-професійних програм,

оновлення робочих навчальних планів і навчально-методичного забезпечення, а також у процесі розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративне судочинство в Україні», «Практика судового вирішення корпоративних спорів» (акт про впровадження від 30.03.2026).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів» Федоренка Євгена Олександровича є самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

11. Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й висновки дисертації обговорювались на засіданні кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ, трьох науково-практичних конференціях: «Трансформація законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану та у післявоєнний час» (м. Харків, 2023), «Протидія терористичним актам у міському середовищі» (м. Київ, 2023), «Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2024).

12. Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 8 наукових публікаціях, серед них: у наукових фахових виданнях України - 5 та 3 у наукових працях, які засвідчують апробацію дисертації.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у фахових виданнях України

1. Федоренко Є.О. Генеза принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161. С. 155–168. DOI: 10.21564/2414-990X.161.274305
2. Федоренко Є.О. Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів: проблематика наукового підходу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 1. С. 177–182. DOI: 10.32782/39221450
3. Федоренко Є.О. Поняття форм реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2023. № 66. С. 61–64. DOI: 10.32782/2307-1745.2023.66.13
4. Федоренко Є.О. Співвідношення принципу транспарентності із принципами гласності та відкритості у діяльності адміністративних судів. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*, 2024. № 1(70). С. 77–83. DOI: 10.18372/2307-9061.70.18485
5. Федоренко Є.О. Правові засоби забезпечення реалізації принципу транспарентності у діяльності адміністративних судів. *Міжнародний науковий*

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

6. Федоренко Є.О. Розвиток законодавчого забезпечення прозорості діяльності суб'єктів кадрового забезпечення адміністративних судів. *Трансформація законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану та у післявоєнний час* : Матеріали круглого столу, м. Харків. 2023. С. 196–198.

7. Федоренко Є.О. Засади прозорості діяльності судів за правом Європейського Союзу. *Протидія терористичним актам у міському середовищі* : Матеріали наукового форуму, м. Київ. 2023. С. 147–150.

8. Федоренко Є.О. Прозорість як універсальний принцип діяльності адміністративних судів. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи* : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 23 лютого 2024 р. С. 271–273.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 250 сторінок, із них - 204 сторінки основного тексту. Робота містить 4 додатки. Список використаних джерел налічує 216 найменувань.

Характеристика особистості здобувача. Під час підготовки дисертаційної роботи Федоренко Є.О. проявив себе як творчий дослідник і науковець, здатний самостійно на високому науково-методичному рівні вирішувати наукові та практичні завдання. Він повною мірою володіє сучасними методами аналізу, має належний рівень теоретичної та практичної підготовки.

Оцінки мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено грамотною мовою, логічно та послідовно. Матеріали дослідження викладені з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертація оформлена згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України.

Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, **пропонується такий склад разової ради:**

Головою спеціалізованої вченої ради:

Головко Катерину Володимирівну, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Рецензентом:

Легенького Миколу Івановича, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Офіційними опонентами:

Федчишина Сергія Анатолійовича, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Муляр Галину Володимирівну, доктора юридичних наук, професора, викладача вищої категорії, викладача-методиста Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка;

Легезу Євгена Олександровича, доктора юридичних наук, професора, старшого наукового співробітника науково-дослідної лабораторії з актуальних проблем юриспруденції та психології Науково-дослідного інституту Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет».

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренка Є.О. на тему «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Федоренка Євгена Олександровича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 № 502), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Адміністративно-правові засади реалізації принципу транспарентності в діяльності адміністративних судів», подану Федоренко Євгеном Олександровичем на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 «Право» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

4. Рекомендувати Вченій раді Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» клопотати про призначення:

Головою спеціалізованої вченої ради:

Головко Катерину Володимирівну, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Рецензентом:

Легенького Миколу Івановича, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Офіційними опонентами:

Федчишина Сергія Анатолійовича, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Муляр Галину Володимирівну, доктора юридичних наук, професора, викладача вищої категорії, викладача-методиста Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка;

Легезу Євгена Олександровича, доктора юридичних наук, професора, старшого наукового співробітника науково-дослідної лабораторії з актуальних проблем юриспруденції та психології Науково-дослідного інституту Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет».

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Федоренка Євгена Олександровича:

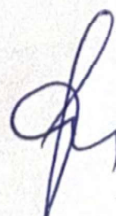
«за» – 13

«проти» – немає

«утримались» – немає.

Головуючий на засіданні:

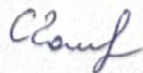
завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ, кандидат юридичних наук, доцент

Олена МАКЕЄВА

Секретар засідання:

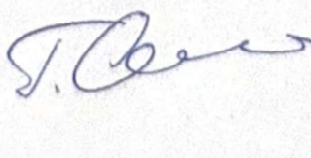
професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ, кандидат історичних наук, доцент

Світлана ГОЛОВКО

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ, доктор технічних наук, професор

Сергій ГНАТЮК